

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н.КАРАЗІНА

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ

КАФЕДРА _____ Прикладної психології
(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Особливості складових емоційної компетентності студентів різних
напрямів професійної підготовки»

Студентки 4 курсу групи ПС-41
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Психологія»
за спеціальністю 053 – ПСИХОЛОГІЯ
Пояркової П. О. _____
(прізвище та ініціали)

Керівник: доцент, кандидат психологічних наук
Милославська О. В. _____
(посада, вчене звання, науковий ступень, прізвище та ініціали)

Чотирьохрівнева шкала оцінювання _____
Кількість балів: _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

м. Харків – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ	5
1.1. Емоційна компетентність як предмет психологічних досліджень	5
1.2. Характеристики емоційної компетентності студентів	8
1.3. Характеристика студентського віку	13
Висновки до першого розділу	17
РОЗДІЛ 2. ЕМПЕРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ	18
2.1 Організація дослідження огляд вибірки та методик	18
2.2 Аналіз прояву емоційної компетентності у представників з різним напрямом професійної підготовки.	20
2.3 Аналіз особливостей емоційної компетентності у студентів – психологів та студентів комп'ютерних наук	25
ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ	32
ВИСНОВКИ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	39

ВСТУП

Актуальність. У сучасній освіті питання емоційної компетентності студентів, які вивчають різні професійні напрямки, набуває все більшого значення та актуальності.

Емоційна компетентність студентів є однією з тем дослідження, що охоплює не лише характеристики учнів, а й вплив емоцій на їхнє навчання, адаптацію до навчального процесу та професійну діяльність.

Емоційна компетентність включає широкий спектр навичок, у тому числі вміння розпізнавати, розуміти, керувати своїми емоціями, а також емпатію, вміння створювати позитивні відносини і ефективно взаємодіяти в колективі. Відмінні риси емоційної компетентності можуть виявлятися залежно від професійної галузі, що вивчення цього питання є важливим аспектом освітньої практики.

Дослідження цієї теми є актуальним та важливим, оскільки воно може пролити світло на емоційні стани та особливості студентів у різних професійних галузях, що, у свою чергу, може бути задіяне при розвитку освітніх програм та створення сприятливого навчального середовища для студентів.

З нашої точки зору, аналіз та встановлення особливостей емоційної зрілості, емоційного інтелекту, які ми розглядаємо в якості складових емоційної компетентності, у студентів різних напрямів професійної підготовки є проблемою, що потребує розв'язання.

Об'єкт – Емоційна компетентність.

Предмет – Особливості складових емоційної компетентності студентів різних напрямів професійної підготовки.

Мета – Визначити особливості емоційної компетентності студентів.

Основна гіпотеза – Студенти різних напрямів професійної підготовки проявляють відмінності у складових емоційної компетентності, що включає в

себе емоційну зрілість, емоційний інтелект та характеристики емоційності, що пов'язано з особливостями їхньої професійної підготовки та потребами в їхній майбутній професійній діяльності.

Завдання :

1. Проаналізувати теоретичний стан проблеми емоційної компетентності;
2. Встановити особливості емоційного інтелекту у студентів факультету психології та студентів факультету комп'ютерних наук;
3. Встановити особливості особистісної зрілості у студентів факультету психології та студентів факультету комп'ютерних наук;
4. Визначити особливості емоційності у студентів факультету психології та студентів факультету комп'ютерних наук.

Методи дослідження:

Теоретичний – аналіз, синтез наукових джерел з дослідження проблематики емоційної компетентності.

Математико – статистичні: критерій Колмогорова – Смірнова, критерій Манна – Уїтні та кореляційний аналіз Спірмена.

Методики: «Емоційної зрілості» (М. Півень), «Емоційний інтелект» (М. Манойлової), «Характеристики емоційності» (Ільїна).

Характеристика вибірки: В дослідженні прийняли участь 60 осіб, яких за критерієм професійної підготовки було розподілено на дві групи. У кожній з підгруп рівномірно представлено учасників різних спеціалізацій : 30 з факультету психології і 30 з факультету комп'ютерних наук відповідно. Віковий діапазон учасників в обох групах варіюється від 18 до 25 років.

Вибірка формувалась переважно зі студентів 1 – 4 курсів навчання.

Практична значущість дані та результати, отримані в дослідженні, можуть бути використані для розробки практичних рекомендацій та програм щодо

підвищення рівня емоційної компетентності у студентів різних напрямів професійної підготовки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

1.1. Емоційна компетентність як предмет психологічних досліджень

Для кращого розуміння емоційної компетентності, важливо дослідити історію розвитку цього поняття. Це дозволить отримати цілісне уявлення про те, що таке емоційна компетентність, та які фактори впливають на її формування та розвиток.

Емоційна компетентність і емоційний інтелект – це два близьких поняття, які часто використовуються як синоніми [3].

При уважному аналізі стає зрозумілим, що емоційний інтелект особистостей є однією з тем, які досліджені недостатньо і викликають багато обговорень у психологічній науці. Це зумовлено тим, що концепція «емоційного інтелекту» є порівняно новою і була внесена до галузі психології лише останніми роками. Інтерес до цього феномену виник лише наприкінці 90 – х років ХХ ст., коли американські психологи John D. Mayer and Peter Salovey уперше представили ідею «емоційного інтелекту» у психологічній науці. Вони використали його для оцінки рівня розвитку таких людських характеристик, як усвідомлення себе, регулювання емоцій, мотивація, емпатія, соціальні навички та вміння взаємодіяти з іншими людьми [27].

Інші джерела припускають, що Рувен Бар – Он (Reuven Bar – On) вперше продемонстрував розуміння емоційного інтелекту вже в 1985 році. На думку вченого, емоційний інтелект – це сукупність здібностей, які допомагають людині керувати своїми емоціями та ефективно взаємодіяти з навколишнім світом [15].

Деніел Гоулман, відомий американський психолог, дає таке визначення емоційному інтелекту: це комплекс здібностей, що дозволяють людині володіти високим рівнем самосвідомості, розуміння емоцій та вміння ефективно взаємодіяти з іншими людьми. Виходячи з його концепції, EQ, визначається як сумовані показники семи основних здібностей: усвідомлення своїх емоцій, мотивація себе, стійкість до стресу, управління настроєм, управління імпульсами, здатність до емпатії та оптимізму. IQ, в свою чергу є, фактором академічної успішності, а EQ – фактором життєвого успіху [28].

Емоційний інтелект, згідно з Е. Л. Носенко, являє собою центральну характеристику особистості, яка відображає важливі аспекти будь – якої діяльності:

- Ставлення до навколишнього середовища, до власної особистості як активного суб'єкта, відмінного від інших у спілкуванні, та здатному до підтримки балансу;
- Формування емоційного відгука лише на рівні суб'єктивного сприйняття, що відбувається шляхом оцінки всіх аспектів власної життєдіяльності із боку людини, включаючи як вроджені особливості особистості, так і довіру індивідуальної взаємодії;
- Рівень усвідомлення інтелектуального компонента в емоційній поведінці, визначає ступень розуміння емоційного регулювання [18].

Структура емоційного інтелекту складається з двох компонентів : внутрішньо особистісного (здатність людини розуміти власні емоції, керувати ними та використовувати їх для досягнення власних цілей) і міжособистісні (здатність людини впливати на емоції інших людей та використовувати їх для побудови здорових та продуктивних відносин) [9].

З вищевикладеного можна дійти до висновку, що емоційний інтелект є здатністю особистості усвідомлювати і розуміти свої емоції та почуття інших

людей і використовувати ці навички у взаємодії з оточуючими. Проте основою емоційного інтелекту є емоційна компетентність.

Емоційна компетентність грає ключову роль в розвитку емоційного інтелекту. Вона являє собою набір навичок, що дозволяють керувати своїми знаннями, розуміти їх умови, а також ефективно взаємодіяти з навколишнім середовищем. Ці навички включають в себе вміння розпізнавати свої емоції та емоції інших людей, адекватно реагувати на них, контролювати свій стан у стресових ситуаціях, зберігати емоційні мережі та висловлювати свої почуття у прийнятій для суспільства формі. Оскільки ці навички та якості, що набуваються у результаті розвитку, вони є базовою основою для розуміння та ефективного управління знаннями як у себе, так і в інших людей.

Відповідно до цього емоційна компетентність є важливим ресурсом для розвитку особистості і може бути визначена як «здатність ефективно досягти бажаних результатів в емоційно насичених ситуаціях». Таким чином, вона є необхідною умовою для формування та підтримки здорового та взаємовигідного життя відповідно до власних цінностей [28].

На сьогоднішній день кількість досліджень феномену емоційної компетентності не така велика [11].

В своїй праці К. Саарні розглядає емоційну компетентність як набір навичок, які вміють ефективно розуміти, висловлювати думки та керувати набутими знаннями.

До цих навичок належать:

- Вміння розпізнавати власні емоції та емоції інших людей;
- Вміння керувати емоціями, які впливають на поведінку;
- Уміння виражати здоровим та конструктивним способом;
- Уміння справлятися із негативними емоціями;

Саарні К. також, зазначає, що емоційна компетентність є обов'язковою умовою у багатьох аспектах життя, включаючи освіту, роботу та особисті стосунки [15].

В свою чергу І. Матійків вважає емоційну компетентність, як здатність та готовність індивідуального гнучкого регулювання емоційних станів - як своїх власних, так і інших людей – відповідно до змін, які пов'язані зі змінами та умовами у житті [17].

Праці John D. Mayer, Peter Salovey, Д. Гоулмен, К. Саарні, Е. Носенко та ін. зробили значний вклад у розвиток галузі емоційного інтелекту та компетентності.

В результаті аналізу наукової літератури видно, що серед учених, які вивчають емоційну компетентність, немає особливої думки щодо модифікації цього терміну, його складу, структури, а також факторів, що впливають на її розвиток [15].

У підсумку важливо констатувати, що «емоційна компетентність» відіграє вирішальну роль в еволюції та прогресі, формуючи емоційну сферу особистості, зумовлюючи наші здібності знань, навичок та вмінь, необхідних для прийняття рішень. Вона працює над ключовими аспектами аналізу розвиненої внутрішньої емоційної інформації. Включаючи в себе емоційний інтелект, це дозволяє отримати інформацію яка висвітлює емоційну сторону особистості.

1.2 Характеристика емоційної компетентності студентів

Емоційна компетентність, як важливий аспект становлення особистості, набуває особливої актуальності у процесі професійної підготовки. Її емоційний компонент визначається як важливий чинник у формуванні загальної культури та сприяє розвитку емпатії й розумінню значення емоцій у житті та діяльності людини. Ця компетентність сприяє контролю та усвідомлення емоцій, адаптації

до складних умов сучасного світу, вмінню приймати важливі рішення й управляти своєю поведінкою для реалізації потенціалу особистості.

У наш час суспільство вимагає від фахівців здатності розв'язувати проблеми у реальних життєвих ситуаціях, відповідно до їх знань, досвіду та системи цінностей. Компетентність у сфері професійної діяльності виступає ключовою характеристикою особистості в сучасних умовах. Що стосується компетентності, то вона базується на індивідуально – психологічних якостях, умовах суспільного розвитку та особливостей професійної сфери за результатами сучасних досліджень [11; 26].

Так, наприклад відповідно до моделі І. В. Войціх, встановлено, що концепція компетентності розкриває різні структурні елементи, що становить емоційну компетентність майбутніх психологів:

1) Когнітивний компонент емоційної компетентності включає в себе сукупність теоретичних та практичних знань про емоції, комунікацію та соціальну діяльність, які грають ключову роль у використанні цих знань та навичок у міжособистісних взаємодіях;

2) Діяльнісний компонент емоційної компетентності включає навички та уміння, що застосовується у взаємодії з іншими особами, активізується під час виконання професійних завдань та прийнятті рішень. Розвиненість цього компоненту сприяє психологам у більшій мобільності під час виконання їхніх професійних обов'язків, які здійснюється через комплекс умінь та навичок, базованих на результативній інтелектуальній обробці зовнішньої та внутрішньої емоційної інформації;

3) Особистісний компонент відіграє ключову роль у структурі емоційної компетентності, включаючи особистісні та професійні якості, які впливають на ефективність професійної діяльності;

4) Майбутні психологи потребують не лише глибокого розуміння власних емоцій та емоцій інших людей, але й вміння ефективно взаємодіяти з ними в соціальному середовищі [4].

На думку Гриньової Н., емоційна компетентність психолога означає, що він чітко розуміє та акцентує на власних і чужих почуттях, керує емоціями у взаємодії з різними дорослими людьми та дітьми, має відмінне розуміння внутрішнього світу дитини та створює результативні форми спілкування з нею. Особливе значення в особистості психолога мають емоційні здібності та «емоційний інтелект» [5].

Емоційна компетентність – це багатофакторний психологічний конструкт, який включає в себе різноманітні складові, спрямовані на усвідомлення, розуміння та ефективне керування емоціями.

Киреленко Т. С. розглядає основні складові, які формують важливий аспект особистісного розвитку.

1) Пізнання власного стану, вибору, та інтуїції визначає розуміння себе; емоційна самосвідомість, тобто розуміння власних емоцій і їх впливу, узгоджена самооцінка, яка ґрунтується на усвідомленні власних можливостей і межах, а також внутрішнє впевнення, яке полягає в адекватній оцінці власних здібностей і достоїнств;

2) Володіння внутрішніми станами, імпульсами та ресурсами представлене як саморегуляція, яка включає самоконтроль, виявлення стійкості відносно емоцій та імпульсів, надійність, що виражається у додержанні норм честі і чесності, відповідальності за власні дії, а також гнучкості та відкритості до нового;

3) Мотивація, яка полегшує досягнення цілей, включає прагнення до вдосконалення, прихильність груповим чи організаційним цілям, ініціативність чи оптимізм, що проявляється у завзятості при досягненні мети, незалежно від перешкод та невдач;

- 4) Емпатія, чутливість до почуттів та потреб інших, сприйнятливості до їх почуттів і турбот, підтримка розвитку інших, відчуття соціальної компетентності;
- 5) Соціальні навички, які дозволяють викликати бажанні реакції в інших, включають ефективні тактики переконання, відкрите сприйняття та переконливий зворотній зв'язок, розв'язання конфліктів, лідерство, ініціювання або управління змінами, налагодження ділових взаємин, співпраця та кооперація, і спроможність працювати в команді [10].

Емоційна компетентність та емоційна зрілість є важливими аспектами розвитку особистості, а їхні складові тісно пов'язані між собою. Емоційна компетентність включає в себе ряд ключових елементів, які сприяють ефективній роботі з власними емоціями та емоціями інших людей.

Емоційна зрілість виникає коли емоційна компетентність досягає високого рівня. Якщо у людини присутня емоційна зрілість, то вона виявляє стабільність у вираженні емоцій, управління стресом та вмінню взаємодіяти з іншими в кого присутня висока емпатія та розуміння.

Рівень зрілості емоційної сфери особистості визначає, наскільки ефективно людина взаємодіє у соціальному середовищі, впливає на якість виконання професійних завдань та готовність встановлювати здорові емоційно насичені відносини. Це виявляється у здатності утримувати конструктивні та емоційно насичені партнерські стосунки, що проявляються у високорозвинених формах дружби та любові [20].

Під час аналізу творчості ряду авторів виявлені специфічні особливості емоційної зрілості особистості. Вони досліджують емоційну зрілість в обмеженому або фрагментарному контексті, іноді ідентифікуючи її з іншими емоційними явищами, такими як емоційна компетентність, емоційна гнучкість та емоційний інтелект.

Першою моделлю емоційної зрілості особистості можна назвати: «Емоційна зрілість» як «Емоційна компетентність»

За вказаною моделлю, емоційна компетентність визначається як «концепт, який відображає емоційну зрілість особи та узагальнює емоційні, інтелектуальні та регулятивні компоненти психіки, що застосовується у процесі досягнення професійних та особистісних цілей» [19].

За думкою О.С. Кочарян, емоційна зріла особистість вміє усвідомлювати свої емоції, розпізнавати їх причини та впливати на себе та інших. Вона вміє приймати власні емоції, навіть якщо вони негативні, і не намагається стримати їх в собі, цінує щирість та чесність у стосунку до себе, тому не приховує та не спотворює свої емоції. Також, емоційна зріла особистість відмовляється від значущих інфантильних стратегій емоційного реагування на травматичні ситуації, при цьому її реакції стають нестандартними, спонтанними та обумовленими конкретною обставиною.

У людини з високим рівнем емоційної зрілості, емоції рухаються «течією»; вони властиві своєрідній динаміці. Фіксація емоцій у певному вигляді, якщо вона відбувається, свідчить не лише про їх обмежену вираженість, а й про можливий дитячий психотравмуючий досвід [13].

На розвиток емоційної зрілості впливає такий важливий компонент як емоційність. Він сприяє формуванню, що в свою чергу визначає глибоке розуміння, ефективне керування та позитивні міжособистісні взаємини в області емоцій.

Згідно з словниковим визначенням, емоційність є характеристикою особистості, яка описує зміст, якість і динаміку емоцій і почуттів, що становлять одну з ключових складових темпераменту. Властивості емоційності, такі як вразливість, чутливість і імпульсивність, визначають сферу виявлення темпераменту.

Змістовні аспекти емоційності відображають події і ситуації, які мають особливе значення для суб'єкта і тісно пов'язані з основними рисами особистості, такими як мотивація, світогляд і ціннісні орієнтації [23].

Емоційні властивості та рівень емоційності взагалі відображають психічну організацію людини на різних рівнях і відіграють ключову роль у регулюванні поведінки та діяльності, в суттєвій мірі визначають характер взаємодій з навколишнім середовищем [14].

Емоційність розкриває нам властивості особистості, її характерні риси, поведінку, когнітивні процеси та ставлення до себе, інших і навколишнього світу. В особистості емоційність сприяє належному сприйняттю та ефективному протистоянню негативному впливу соціального середовища [1].

Емоційність вважається одним із важливих аспектів темпераменту людини. В рамках емоційності можна виділити різні властивості, що визначають її формально – динамічні параметри, такі як сила, інтенсивність, тривалість швидкість виявлення та зміни емоційних переживань, а також вираження (експресію) емоцій. Також до складу емоційності входять якісні характеристики, що несуть інформацію про модальність і знак емоційного переживання, а також виражаються у змістових аспектах емоційності, що виявляються в об'єкті переживань [14].

У висновку важливо підкреслити, що розуміння власних почуттів та ефективного керування ними, а також здатність до ефективного спілкування та співпраці з іншими в навчальному середовищі є важливим складовим емоційної компетентності. Ці навички грають важливу роль у професійному розвитку особистості студента, допомагаючи йому адаптуватися до змін та розвиватися як професіонал. Розвиток емоційної компетентності сприяє покращенню якості студентського життя та готує до майбутніх викликів у житті.

1.3. Характеристика студентського віку

Період життя, який визначається студентським віком, має свої особливості [25].

У вітчизняній психології студентство, розглядається як особлива група людей, об'єднаних спільним інтересом до навчання у вищому навчальному закладі. Цей період життя, який зазвичай триває з 17 – 18 до 23 – 25 років, називають зрілою юністю або ранньою дорослістю.

Цей період життя є важливим для становлення особистості. У цей час молода людина формує свою систему цінностей, життєві цілі та плани, розвиває свої здібності та навички. Студентство є часом для навчання, самореалізації та активного соціального життя [7].

Студентський період, за висловом В. Лабунської, вважається чутливим часом для формування ключових соціогенних можливостей особистості. Протягом цього періоду відбувається освоєння повного спектру соціальних ролей дорослої людини. У студентства, як в унікальній соціальній спільноті, властиві особливі умови життя, роботи та побуту, характерна соціальна поведінка та психологія, а також сформована система цінностей.

За словами В. Лісовського, студентство об'єднує молодь, яка займається єдиною справою – навчанням з метою отримання спеціальної освіти. Вони мають спільні цілі та мотивацію, є приблизно однієї вікової групи та мають єдиний рівень освіти, період існування якого обмежений часом [8].

Емоційна компетентність визначається як важлива складова процесу становлення особистості під час професійної підготовки. Її емоційний компонент є ключовим для психологічного формування майбутніх фахівців, оскільки сприяє розвитку загальної культури, емпатії та розумінню того, що емоції виступають рушійними силами активного відношення людини до життя та професійної діяльності. Емоційна компетентність сприяє усвідомленню та контролю емоцій, допомагає адаптуватися в динамічних умовах сучасного життя, приймати обґрунтовані рішення, керувати своєю поведінкою та реалізовувати життєвий потенціал особистості.

У період студентства емоційна компетентність особливо важлива, оскільки цей час, коли людина остаточно формується як особистість. У цей період молодий спеціаліст вперше стикається з професійними викликами, які можуть викликати у нього сильні емоції.

Вміння керувати своїми емоціями в таких ситуаціях є життєво важливим для успішної професійної діяльності, також емоційна компетентність взагалі визначає якість соціальної адаптації особи [11; 16].

В сучасному соціокультурному середовищі вирішальну роль відіграє формування особистості з високим рівнем емоційної компетентності. Така особистість здатна адекватно реагувати на стрімкі зміни в суспільстві та високоякісно виконувати професійні обов'язки, уникаючи «професійного вигорання». Особливо напруженими, виснажливими з психологічного погляду вважаються професії, де велику роль відіграє інтенсивна комунікативна взаємодія, така як «людина – людина» [17].

Особливо це актуально для психологів, які займаються консультуванням та психотерапією, де взаємодія в основному є індивідуальною між «психологом і клієнтом».

Формування емоційної компетентності є ключовим чинником професійного розвитку майбутніх психологів, оскільки вона дозволяє ефективно взаємодіяти в професійному оточенні, вона служить індикатором психічного здоров'я та соціального розвитку.

Розвинена емоційна компетентність включає у себе усвідомлення власних емоцій інших людей. Ефективність взаємодії з клієнтом визначається, серед іншого, рівнем емоційної компетентності психолога [6; 4].

Незалежно від того, яку сферу оберуть студенти для навчання, чи це спеціальність у галузі психології, чи спеціальність в галузі ІТ – технологій, наявність розвиненої емоційної компетентності матиме важливе значення для їхнього навчання.

У майбутньому професійному житті студенти – психологи повинні володіти певними навичками для успішної міжособистісної взаємодії та практичного застосування у професійній діяльності. Вони повинні мати здатність розуміти та ефективно взаємодіяти з емоціями, як своїми, так і інших людей, а також вміти допомагати у керуванні стресом та вирішенні конфліктів.

Якщо говорити про галузь ІТ, то для успішної кар'єри в цій сфері дійсно важливі: високий рівень інтелекту та розвинені когнітивні вміння, такі як критичне, абстрактне мислення, швидке засвоєння нової інформації, а також здатність до систематизації [12].

Вчені вважають, що існує певний набір особливостей мислення, уваги та здібностей, які притаманні саме працівникам ІТ – сфери [22].

Наприклад О. Шнайдер, використовуючи думку Б. Шнейдермана, описує психологічний портрет «ідеального» програміста:

- Програмісти повинні вміти ефективно співпрацювати з колегами та налагоджувати контакт з користувачами, незалежно від їх інтровертності або екстравертності;
- Помірний рівень збудливості сприяє підвищенню продуктивності;
- Програмісти з високою мотивацією здатні долати складні завдання та досягати поставлених цілей;
- ІТ – сфера може бути динамічною та напруженою, тому важливо вміти працювати в стресових ситуаціях [24].

У висновку можна сказати, що працівники у сфері ІТ повинні володіти не лише високорозвиненими когнітивними навичками, але й емоційною компетентністю. Оскільки робочий процес в ІТ – галузі часто здійснюється у формі колективної роботи, можна припустити, що комунікативні здібності, стресостійкість, навички вирішення проблем, здатність до ефективної міжособистісної взаємодії та інші аспекти емоційної компетентності є критичними для сучасного спеціаліста цієї галузі. Емоційна компетентність є

важливою складовою успішної психологічної практики. Вона допомагає фахівцям отримати глибше розуміння своїх клієнтів, створювати безпечне середовище для розмов вести ефективний діалог, керувати власними емоціями і дотримуватися етичних норм.

Висновки до першого розділу

1. В результаті теоретичного аналізу ми можемо зазначити, що дослідження історії емоційної компетентності відіграє важливу роль у формуванні певного розуміння цього поняття та його впливу на особистісний розвиток. Емоційна компетентність тісно пов'язана з поняттям емоційного інтелекту, яке розглядається як здатність людини розуміти та керувати своїми власними емоціями та емоціями інших. Здібності, які формують емоційну компетентність, включають у себе вміння впізнавати та керувати емоціями, а також ефективно взаємодіяти з оточуючим середовищем. Цей аспект особистісного розвитку відіграє важливу роль у різних сферах життя, включаючи освіту, роботу та особистісні стосунки .

2. Емоційна компетентність за результатами теоретичного аналізу розглядається, як важлива складова, яка включає у себе розуміння, усвідомлення та ефективного управління власними емоціями та емпатію до інших. Окрім того, важливою складовою розвитку емоційної зрілості є здатності до конструктивного реагування на життєві виклики. Емоційність, в контексті студентського життя, відображає внутрішній світ та його вплив на вивчення, міжособистісних стосунків та самопізнання. Вивчення цих аспектів дозволяє краще розуміти і оптимізувати емоційний простір студентів для досягнення успіху та благополуччя.

3. Студентський вік за результатами теоретичного аналізу розглядається, як період ранньої дорослості, він є ключовим для становлення

особистості. У цей час молоді люди формують систему цінностей, життєві цілі та розвивають свої здібності. Студентство є часом активного навчання, самореалізації та соціального життя. Цей період є особливо чутливим для формування ключових соціогенних можливостей особистості, а саме емоційної компетентності. Вона допомагає керуванню емоціями, які є важливими у професійному та особистісному житті, особливо для майбутніх фахівців, таких як психологи. В сучасному соціокультурному середовищі розвинена емоційна компетентність стає ключовим фактором для успіху у будь – якій сфері, включаючи ІТ. Таким чином, емоційна компетентність є необхідною складовою для досягнення успіху у професійній практиці, так і в особистісному житті.

РОЗДІЛ 2. ЕМПЕРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

2.1 Організація дослідження огляд вибірки та методик

Об'єктом дослідження виступає емоційна компетентність.

Предметом становить особливості складових емоційної компетентності студентів різних напрямів професійної підготовки.

Дослідження підпорядковано меті дослідити особливості емоційної компетентності у відібраних за факультетом групах.

Відповідно до мети, буде здійснено наступні завдання:

1. Встановити особливості емоційного інтелекту у студентів психологів та студентів ІТ сфери;
2. Встановити особливості особистісної зрілості у студентів психологів та студентів ІТ сфери;
3. Визначити особливості емоційності у студентів психологів та студентів ІТ сфери.

Висунуто наступну гіпотезу дослідження: Студенти різних напрямів професійної підготовки проявляють відмінності у складових емоційної компетентності, що включає в себе емоційну зрілість, емоційний інтелект та характеристики емоційності, що пов'язано з особливостями їхньої професійної підготовки та потребами в їхній майбутній професійній діяльності.

Опис вибірки.

У дослідженні прийняли участь 60 осіб, яких, за критерієм факультету було розподілено на дві групи. У кожній з підгруп рівномірно представлено учасників різного факультету: 30 з факультету психології і 30 з факультету комп'ютерних наук. Віковий діапазон учасників в обох підгрупах варіюється від 18 до 25 років. Вибірка формувалася переважно зі студентів 1 – 4 курсів навчання.

Для вирішення поставлених задач були використані наступні математико – статистичні методи: перевірка вибірок на нормальність розподілу проходила з використанням критерію узгодженості Колмогорова – Смірнова. Критерій продемонстрував, що розподіл відрізняється від нормального. Виходячи з результатів перевірки на нормальність розподілу в подальшому дослідженні доцільно використовувати U-критерій Манна-Уїтні та кореляційний аналіз Спірмена. Розрахунки здійснені в програмі SPSS Statistics.

Огляд використаних методик.

«Методика емоційної зрілості» [19, С. 212 – 224]

Дана методика була запропонована О. С. Кочарян, М. А. Півень. Вона визначає рівень та структурні компоненти емоційної зрілості особистості. Методика діагностує п'ять компонентів емоційної зрілості: «Рефлексія емоцій», «Емоційна саморегуляція», «Емпатія», «Емоційна експресивність» та «Прийняття власних емоцій».

«Методика емоційного інтелекту MEI» [2, С. 19 – 21]

Для визначення рівня емоційного інтелекту у досліджуваних було використано методику, розроблену М. Манойловою у 2004 – 2005 роках.

Опитувальник містить 4 субшкали: «Усвідомлення своїх емоцій і почуттів», «Управління своїми емоціями та почуттями», «Усвідомлення емоцій і почуттів інших» і «Управління емоціями та почуттями інших». Емоційний інтелект – це здатність людини до усвідомлення, прийняття та регуляції емоційних станів і почуттів як інших людей, так і своїх власних.

«Методика характеристики емоційності» [21, С. 194 – 196]

Методика розроблена Є. П. Ільїним і призначена для самооцінки вираженості різних характеристик емоцій. Опитувальник дозволяє оцінити рівень характеристики емоційності за чотирма шкалами: «Емоційна збудливість», «Інтенсивність емоцій», «Тривалість емоцій» та «Негативний вплив емоцій на ефективність діяльності і спілкування».

Відтак обрані методики дозволяють охарактеризувати особливості емоційної компетентності одразу за декількома показниками і повністю відповідають задачам дослідження.

2.2 Аналіз прояву емоційної компетентності у представників з різним напрямом професійної підготовки.

Для порівняння показників компонентів емоційної зрілості груп «факультет психології» та «факультет комп'ютерних наук» був використаний U-критерій Манна-Уїтні. Результати представлені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Показники компонентів емоційної зрілості студентів факультету психології та факультету комп'ютерних наук (U)

Шкали	Сума рангів (психологи)	Сума рангів (комп'ютерні науки)	U	p
Рефлексія емоцій	1068,5	761,5	296,5	0,023*

Емоційна саморегуляція	941,0	889,0	424,0	0,701
Емпатія	1098,5	731,5	266,5	0,007*
Емоційна експресивність	940,5	889,5	424,5	0,706
Прийняття власних емоцій	1077,4	752,5	287,5	0,016*

Примітка: * $p \leq 0,05$

Як свідчать данні, наведені у таблиці 2.1, за шкалами «Рефлексія емоцій», «Емпатія» та «Прийняття власних емоцій» показники у групі студентів – психологів значно перевищують показники за цими шкалами у групі студентів комп'ютерних наук ($U = 296,5$, $p \leq 0,05$; $U = 266,5$, $p \leq 0,05$; $U = 287,5$, $p \leq 0,05$)

Статистично значущі відмінності демонструють, що студенти – психологи виявляють істотно більшу здатність усвідомлювати й розуміти свої емоції та причини їх виникнення, проникати у світ переживань іншої людини, та вміти розбиратися в емоційному стані оточуючих. Вони здатні співчувати та співпереживати, розуміти чинники поведінки, емоційно відгукуватися на переживання іншої людини, адекватно проявляти та виражати свої емоції і почуття.

За іншими компонентами емоційної зрілості, відмінності між студентами факультету психології та студентами факультету комп'ютерних наук не досягають рівня значущості, а саме: за шкалою «Емоційна саморегуляція» ($U = 424,0$) та за шкалою «Емоційна експресивність» ($U = 424,5$).

Відсутність відмінностей між досліджуваними групами дозволяє стверджувати, що дані компоненти : емоційна саморегуляція та емоційна експресивність як у студентів – психологів, так і у студентів комп'ютерних наук знаходиться на одному рівні, і їм однаково притаманними є наступні вияви цих показників:

- здатність управляти своїми емоціями відповідно до ситуації, уміння справлятися зі своїми емоціями соціально прийнятими способами;

- здатність природно та усвідомлено висловлювати пережиті емоції;

Таким чином, було встановлено, що за показниками емоційної зрілості студенти – психологи відрізняються більшою вираженістю трьох компонентів, а саме – рефлексія емоцій, емпатія та прийняття власних емоцій, що свідчить про їхню здатність до глибокого самопізнання, емоційної стійкості та емпатії до інших людей.

Для порівняння показників компонентів емоційного інтелекту груп «факультет психології» та «факультет комп'ютерних наук» був використаний U-критерій Манна-Уїтні. Результати представлені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Показники компонентів емоційного інтелекту у студентів факультету психології та факультету комп'ютерних наук (U)

Шкали	Сума рангів (психологи)	Сума рангів (комп'ютерні науки)	U	p
Усвідомлення своїх емоцій і почуттів.	1121,0	709,0	244,0	0,002*
Управління своїми емоціями та почуттями.	1060,0	770,0	305,0	0,032*
Усвідомлення емоцій і почуттів інших.	1145,0	685,0	220,0	0,001*
Управління емоціями та почуттями інших.	1036,5	793,5	328,5	0,072

Примітка: * $p \leq 0,05$

За даними таблиці 2.2 статистично значущі відмінності у студентів – психологів за показниками «Усвідомлення своїх емоцій і почуттів», «Управління своїми емоціями та почуттями» та «Усвідомлення емоцій і почуттів інших»

значно перевищують показники за цими шкалами у групі студентів комп'ютерних наук ($U = 244,0, p \leq 0,05$; $U = 305,0, p \leq 0,05$; $U = 220,0, p \leq 0,05$).

Отже, студенти – психологи виявляють істотну більшу здатність до усвідомлення і прийняття своїх почуттів, та здатні розуміти та розпізнавати емоції та почуття інших людей та співпереживати їм.

За іншим компонентом емоційного інтелекту відмінностей між студентами різних професійних напрямів не досягають рівня значущості, а саме : за шкалою «Управління емоціями та почуттями інших» ($U = 328,5$)

Відсутність відмінностей між досліджуваними групами дозволяє стверджувати, що управління емоціями та почуттями інших людей як у студентів – психологів, так і у студентів комп'ютерних наук знаходяться на одному рівні, і їм однаково притаманні наступні прояви цих компонентів:

- здатність створювати атмосферу довіри та розуміння, що може сприяти ефективній комунікації та співпраці між людьми, при вирішенні конфліктних ситуацій, сприяти пошуку продуктивних рішень проблеми, допомагати у складних ситуаціях, надаючи емоційну підтримку;

Таким чином, було встановлено, що за показниками емоційного інтелекту студенти – психологи відрізняються більшою вираженістю трьох компонентів, а саме – усвідомлення своїх емоцій та почуттів, управління своїми емоціями та почуттями, усвідомлення емоцій та почуттів інших людей, що робить їх більш емоційно стійкими та ефективними в роботі з людьми.

Для порівняння показників компонентів емоційності груп «факультет психології» та «факультет комп'ютерних наук» був використаний U-критерій Манна-Уїтні. Результати представлені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Показники компонентів емоційності у студентів факультету психології та факультету комп'ютерних наук (U)

Шкали	Сума рангів (психологи)	Сума рангів (комп'ютерні науки)	U	p
Емоційна збудливість	1015,0	815,0	350,0	0,139
Інтенсивність емоцій	686,0	1144,0	679,0	0,001*
Тривалість емоцій	1115,0	715,0	250,0	0,003*
Негативний вплив емоцій на ефективність діяльності і спілкування	987,0	843,0	378,0	0,281

Примітка: * $p \leq 0,05$

Як свідчать дані, наведені у таблиці 2.3, за шкалою «Інтенсивність емоцій» показники у групі студентів комп'ютерних наук, вірогідно перевищує показник за цією шкалою у групі студентів – психологів ($U = 679,0$, $p \leq 0,05$).

Статистично значущі відмінності демонструють, що студенти комп'ютерних наук більш схильні до емоційного збудження, але при цьому вміють заспокоюватися та брати себе в руки, також вони більш схильні до емоційних подразників, але не схильні до емоційної лабільності, вони відкрито виражають свої емоції, але не завжди роблять це спокійно та стримано.

Також за даними, наведеними у таблиці 2.3, за шкалою «Тривалість емоцій» показники у групі студентів – психологів, значно перевищують показники за цією шкалою у групі студентів комп'ютерних наук ($U = 250,0$, $p \leq 0,05$).

Згідно зі статистично значущими відмінностями студенти – психологи більш схильні до застрягання в негативних емоціях, але при цьому вміють з ними впоратися, співпереживають іншим людям, контролюють свої емоційні стани,

вміють заспокоїтися та взяти себе в руки після сильних емоцій, але не завжди це роблять швидко.

За іншими показниками у студентів – психологів та студентів комп'ютерних наук статистично значущих відмінностей не визначено, а саме: за шкалою «Емоційна збудливість» ($U = 350,0$) та «Негативний вплив емоцій на ефективність діяльності і спілкування» ($U = 378,0$).

Відсутність вищезгаданих відмінностей між досліджуваними групами дозволяє стверджувати, що студенти – психологи і студенти комп'ютерних наук рівною мірою демонструють схильність до «Емоційної збудливості». Відтак, їм однаково притаманна швидка реакція на емоційні подразники і контроль над своїми емоціями, також вони можуть бути успішні в різних сферах діяльності.

Відсутність значних розбіжностей за показником «Негативний вплив емоцій на ефективність діяльності і спілкування», дає підстави говорити, що студенти – психологи і студенти комп'ютерних наук рівною мірою здатні відчувати труднощі з контролем власних емоцій у стресових ситуаціях, мають хороші комунікативні навички, але іноді емоції можуть заважати чітко та якісно виражати свої думки та вміти співчувати.

2.3 Аналіз особливостей емоційної компетентності у студентів – психологів та студентів комп'ютерних наук

Для визначення взаємозв'язку між показниками емоційної зрілості та показниками емоційного інтелекту у студентів – психологів був використаний коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. Результати кореляційного аналізу представлені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Взаємозв'язки показників емоційної зрілості та показників емоційного інтелекту у студентів – психологів (r)

Шкали	Усвідомленн я своїх емоцій і почуттів	Управлінн я своїми емоціями та почуттями	Усвідомлення емоцій і почуттів інших	Управління емоціями та почуттями інших
Рефлексія емоцій	0,278	0,224	0,667***	0,368*
Емоційна саморегуляція	0,292	0,091	0,467**	0,148
Емпатія	0,251	0,131	0,613***	0,409*
Емоційна експресивність	0,111	0,399*	0,232	0,170
Прийняття власних емоцій	0,346	0,301	0,330	0,511**

Примітка: *- $p \leq 0,05$, **- $p \leq 0,01$, ***- $p \leq 0,001$

За даними таблиці, у групі студентів – психологів встановлено сильно виражені прямі кореляційні зв'язки між показниками емоційної зрілості та показниками емоційного інтелекту.

На значущому рівні прямі кореляційні зв'язки мають:

- показник емоційної зрілості «Рефлексія емоцій» та показники емоційного інтелекту «Усвідомлення емоцій і почуттів інших» ($r = 0,667$, $p \leq 0,001$), та «Управління емоціями та почуттями інших» ($r = 0,368$, $p \leq 0,05$);
- показник емоційної зрілості «Емоційна саморегуляція» та показник емоційного інтелекту «Усвідомлення емоцій і почуттів інших» ($r = 0,467$, $p \leq 0,01$).
- показник емоційної зрілості «Емпатія» та показники емоційного інтелекту «Усвідомлення емоцій і почуттів інших» ($r = 0,613$, $p \leq 0,001$), та «Управління емоціями та почуттями інших» ($r = 0,409$, $p \leq 0,05$).
- показник емоційної зрілості «Емоційна експресивність» та показник емоційного інтелекту «Управління своїми емоціями та почуттями» ($r = 0,399$, $p \leq 0,05$).

- показник емоційної зрілості «Прийняття власних емоцій» та показник емоційного інтелекту «Управління емоціями та почуттями інших» ($r = 0,511, p \leq 0,01$).

Зміст цих прямих кореляційних зв'язків, виявлених у групі студентів – психологів, свідчить про наступне:

- із підвищенням здатності людини усвідомлювати і розуміти свої емоції та причини їх виникнення, підвищується також її здатність легко розпізнавати емоції інших людей, розуміти почуття партнерів по спілкуванню; уміння керувати станом партнера, ухвалювати рішення, не утискаючи власних інтересів і не принижуючи іншого;

- із підвищенням здатності людини усвідомлювати власні емоції та почуття, підвищується стійкість до емоційних подразників, покращуються стосунки з іншими людьми;

- із підвищенням здатності людини розуміти та аналізувати емоційний стан людей навколо підвищується комунікативна ефективність, тобто людина здатна відповідати на потреби та очікування інших людей, що сприяє покращенню спілкування та співпраці, навички емпатії та спілкування, лідерські якості; знижується конфліктність;

- із підвищенням здатності людини керувати емоційним станом та власними почуттями, підвищуються навички самосвідомості та саморегуляції, загальне емоційне благополуччя та взаємодія з іншими;

- із підвищенням здатності людини приймати власні емоції підвищується розвиток здатності до управління емоціями та почуттями інших, що може мати позитивний вплив на якість їхніх взаємовідносин соціальної адаптації.

Для виявлення взаємозв'язку між показниками емоційної зрілості та показниками емоційного інтелекту у студентів факультету комп'ютерних наук

був використаний коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. Результати кореляційного аналізу представлені у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Взаємозв'язки показників емоційної зрілості та показників емоційного інтелекту у студентів факультету комп'ютерних наук (r)

Шкали	Усвідомлення своїх емоцій і почуттів	Управління своїми емоціями та почуттями	Усвідомлення емоцій і почуттів інших	Управління емоціями та почуттями інших
Рефлексія емоцій	0,433*	0,297	0,257	0,143
Емоційна саморегуляція	0,578***	0,303	0,485**	0,172
Емпатія	0,343	0,294	0,119	0,228
Емоційна експресивність	0,35	0,358	0,101	0,319
Прийняття власних емоцій	0,3	0,289	0,081	0,05

Примітка: *- $p \leq 0,05$, **- $p \leq 0,01$, ***- $p \leq 0,001$

За даними таблиці, у групі студентів з факультету комп'ютерних наук встановлено сильно виражені прямі кореляційні зв'язки між показниками емоційної зрілості та показниками емоційного інтелекту.

На значущому рівні прямі кореляційні зв'язки мають:

- показник емоційної зрілості «Рефлексія емоцій» та показник емоційного інтелекту «Усвідомлення своїх емоцій і почуттів» ($r = 0,433$, $p \leq 0,05$).
- показник емоційної зрілості «Емоційна саморегуляція» та показники емоційного інтелекту «Усвідомлення своїх емоцій і почуттів» ($r = 0,578$, $p \leq 0,001$), та «Усвідомлення емоцій і почуттів інших» ($r = 0,485$, $p \leq 0,01$).

Зміст цих прямих кореляційних зв'язків, виявлених у групі студентів факультету комп'ютерних наук, свідчить про наступне:

- із підвищенням здатності людини розуміти власні почуття, емоційні стани та причини їх виникнення, підвищується здатність саморозуміння, емпатії та розвитку емоційного інтелекту;

- із підвищенням здатності людини усвідомлювати та розуміти свої емоції, а також легко розпізнавати емоційні стани інших людей і розуміти почуття співрозмовника у бесіді, підвищується психічне здоров'я, здатність адаптуватися до змін у стресових ситуаціях, зберігаючи при цьому свою емоційну стабільність;

Для виявлення взаємозв'язку між показниками емоційної зрілості та показниками компонентів емоційності у студентів – психологів був використаний коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. Результати кореляційного аналізу представлені у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Взаємозв'язки показників емоційної зрілості та показників компонентів емоційності у студентів – психологів (r)

Шкали	Емоційна збудливість	Інтенсивність емоцій	Тривалість емоцій	Негативний вплив емоцій на ефективність діяльності і спілкування
Рефлексія емоцій	-0,502**	-0,408*	-0,544**	-0,352
Емоційна саморегуляція	-0,752***	-0,525**	-0,787***	-0,513**
Емпатія	-0,309	-0,202	-0,175	-0,077
Емоційна експресивність	0,260	-0,091	-0,028	-0,010
Прийняття власних емоцій	-0,298	-0,493**	-0,484**	-0,475**

Примітка: *- $p \leq 0,05$, **- $p \leq 0,01$, ***- $p \leq 0,001$

За даними таблиці у студентів – психологів встановлено сильно виражені зворотні кореляційні зв'язки між показниками емоційної зрілості та показниками компонентів емоційності.

На значущому рівні зворотні кореляційні зв'язки мають:

- показники емоційної зрілості «Рефлексія емоцій» та показники компонентів емоційності «Емоційна збудливість» ($r = -0,502, p \leq 0,01$), «Інтенсивність емоцій» ($r = -0,408, p \leq 0,05$), та «Тривалість емоцій» ($r = -0,544, p \leq 0,01$);

- показники емоційної зрілості «Емоційна саморегуляція» та показники компонентів емоційності «Емоційна збудливість» ($r = -0,752, p \leq 0,001$), «Інтенсивність емоцій» ($r = -0,525, p \leq 0,01$), «Тривалість емоцій» ($r = -0,787, p \leq 0,001$), та «Негативний вплив емоцій на ефективність діяльності і спілкування» ($r = -0,513, p \leq 0,01$);

- показники емоційної зрілості «Прийняття власних емоцій» та показники компонентів емоційності «Інтенсивність емоцій» ($r = -0,493, p \leq 0,01$), «Тривалість емоцій» ($r = -0,484, p \leq 0,01$), та «Негативний вплив емоцій на ефективність діяльності і спілкування» ($r = -0,475, p \leq 0,01$);

Зміст цих зворотних зв'язків, виявлених у студентів – психологів, свідчить про наступне:

- із підвищенням здатності людини усвідомлювати і розуміти свої емоції і причини їх виникнення зменшуються легкість і швидкість виникнення різних емоційних переживань; тенденція до сильних і глибоких емоційних переживань і проявів почуттів; а також тривалість прояву емоцій;

- із підвищенням здатності людини усвідомлювати, розуміти та виражати свої емоції та причини їх виникнення зменшується швидкість, сила та стійкість емоційних реакцій людини на зовнішні та внутрішні подразники; схильність до глибоких та емоційних переживань; тривалість емоційного стану; негативний вплив емоцій на ефективність діяльності і спілкування;

- із підвищенням здатності людини усвідомлювати і розуміти свої емоції і причини їх виникнення зменшується тенденція до сильних і глибоких емоційних переживань і проявів почуттів; а також тривалість прояву емоцій і негативний вплив емоцій на ефективність діяльності і спілкування;

Для визначення взаємозв'язку між показниками емоційної зрілості та показниками компонентів емоційності у студентів факультету комп'ютерних наук був використаний коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. Результати кореляційного аналізу представлені у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Взаємозв'язки показників емоційної зрілості та показників компонентів емоційності у студентів факультету комп'ютерних наук (r)

Шкали	Емоційна збудливість	Інтенсивність емоцій	Тривалість емоцій	Негативний вплив емоцій на ефективність діяльності і спілкування
Рефлексія емоцій	-0,647***	-0,284	-0,336	-0,372*
Емоційна саморегуляція	-0,399**	-0,176	-0,488*	-0,312
Емпатія	-0,155	-0,134	-0,015	-0,268
Емоційна експресивність	0,004	-0,163	-0,105	-0,267
Прийняття власних емоцій	-0,547**	-0,249	-0,194	-0,350

Примітка: *- $p \leq 0,05$, **- $p \leq 0,01$, ***- $p \leq 0,001$

За даними таблиці у студентів факультету комп'ютерних наук встановлено сильно виражені зворотні кореляційні зв'язки між показниками емоційної зрілості та показниками компонентів емоційності.

На значущому рівні зворотні кореляційні зв'язки мають:

- показники емоційної зрілості «Рефлексія емоцій» та показники компонентів емоційності «Емоційна збудливість» ($r = -0,647$, $p \leq 0,001$), та «Негативний вплив емоцій на ефективність діяльності і спілкування» ($r = -0,372$, $p \leq 0,05$);

- показники емоційної зрілості «Емоційна саморегуляція» та показники компонентів емоційності «Емоційна збудливість» ($r = -0,399$, $p \leq 0,01$), та «Тривалість емоцій» ($r = -0,488$, $p \leq 0,05$);

- показники емоційної зрілості «Прийняття власних емоцій» та показники компонентів емоційності «Емоційна збудливість» ($r = -0,547$, $p \leq 0,01$);

Зміст цих зворотних зв'язків, виявлених у студентів факультету комп'ютерних наук, свідчить про наступне:

- із підвищенням здатності людини усвідомлювати і розуміти свої емоції і причини їх виникнення зменшуються легкість і швидкість виникнення різних емоційних переживань; негативний вплив емоцій на ефективність діяльності і спілкування;

- із підвищенням здатності людини усвідомлювати і розуміти свої емоції і причини їх виникнення зменшуються легкість і швидкість виникнення різних емоційних переживань; а також тривалість прояву емоцій;

- із підвищенням здатності людини усвідомлювати і розуміти свої емоції і причини їх виникнення підвищуються також її здатність легко розпізнавати емоції інших людей, розуміти почуття партнерів по спілкуванню.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

1. На підставі проведеного дослідження було виявлено, що студенти факультету психології та студенти факультету комп'ютерних наук мають суттєві

відмінності за деякими аспектами емоційної зрілості, емоційного інтелекту та емоційності.

Студенти факультету психології виявили значно вищий рівень емоційної зрілості порівняно зі студентами факультету комп'ютерних наук. Вони проявляють більшу здатність усвідомлювати та розуміти свої емоції, а також виявляють розуміння емоційного стану інших людей, співпереживають їм та адекватно виражають свої емоції. Однак, інші компоненти емоційної зрілості між групами студентів не показали статистично значущих відмінностей, що означає схожість рівня емоційної саморегуляції та емоційної експресивності.

Зокрема, щодо управління емоціями, студенти факультету психології також демонструють більшу здатність до усвідомлення та прийняття своїх почуттів, а також розуміння та реакцією на емоції інших. Однак, інші аспекти емоційного інтелекту не виявили статистично значущих відмінностей між групами.

За результатами компонента емоційності, студенти факультету комп'ютерних наук проявили більшу «інтенсивність емоцій» зі студентами факультету психології. Це може вказувати на їх більшу схильність до емоційного збудження та вираження емоцій, але не обов'язково на більшу емоційну зрілість.

2. На підставі проведеного дослідження було виявлено, що у студентів факультету психології та студентів факультету комп'ютерних наук існують сильно виражені прямі кореляційні зв'язки між показниками емоційної зрілості та показниками емоційного інтелекту.

Зокрема, встановлено, що з підвищенням рівня емоційної зрілості підвищується здатність до усвідомлення та розуміння власних емоцій, співпереживання іншим людям, а також управління власними емоційними станами. Ці результати свідчать про те, що розвиток емоційної зрілості може мати значний вплив на рівень емоційного інтелекту.

Прямі кореляційні зв'язки, виявлені у дослідженні, вказують на різнобічний характер взаємозв'язку між різними аспектами емоційної зрілості та емоційного інтелекту. Наприклад, з підвищенням здатності усвідомлювати власні емоції може зростати і здатність до емпатії та співпереживання іншим, а також уміння керувати емоційними станами інших людей. Це може мати позитивний вплив на якість взаємодії та спілкування, як у професії, так і у особистісному житті.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтвердило сформувану нами гіпотезу й дозволило зробити наступні висновки:

1. У ході теоретичного аналізу було узагальнено, що вивчення історії емоційної компетентності має значний вплив на наше розуміння цього поняття та його важливості для особистісного зростання. Емоційна компетентність, що тісно пов'язана з емоційним інтелектом, включає уміння розпізнавати та керувати своїми та іншими емоціями, а також взаємодіяти з навколишнім середовищем. Цей аспект особистісного розвитку має велике значення у різних сферах життя, включаючи освіту, роботу та особисті відносини.

З аналізу літератури виходить, що емоційна компетентність – це комплексне психологічне поняття, яке охоплює різні аспекти, спрямовані на розуміння, усвідомлення та успішне керування власними емоціями. Крім того, розвиток емоційної зрілості передбачає здатність конструктивно реагувати на виклики життя. Вивчення цих аспектів дозволяє краще розуміти та оптимізувати емоційну сферу для досягнення успіху та благополуччя.

Студентський вік, в контексте теоретичного аналізу, розглядається як період формування особистості та ключових можливостей, включаючи емоційну компетентність. У цей період особливо важливо розвивати навички керування емоціями, особливо для майбутніх фахівців, наприклад, психологів. В сучасному соціокультурному середовищі розвинена емоційна компетентність стає ключовим чинником успіху в будь – якій сфері, включаючи ІТ. Таким чином, емоційна компетентність є необхідною складовою для досягнення успіху як у професійній, так і в особистісній сферах життя.

2. Здійснений теоретичний аналіз засвідчує наявність потенційних відмінностей емоційного інтелекту у студентів факультету психології і студентів факультету комп'ютерних наук.

Студенти факультету психології проявляють значно вищий рівень усвідомлення та реагування на свої та чужі емоції порівняно зі студентами факультету комп'ютерних наук. Це свідчить про їхню більшу емоційну стійкість та ефективність у роботі з людьми. Однак, в інших компонентах емоційного інтелекту різниці між групами студентів різних професійних спрямованостей не є статистично значущою. Обидві групи виявляють схожі навички управління емоціями та почуттями інших людей, що сприяє побудові довіри, співпраці та ефективному вирішенню проблем.

Подальший аналіз показав, що у групі студентів психологів існують сильні прямі кореляційні зв'язки між показниками емоційної зрілості та емоційного інтелекту. Це свідчить про те, що з розвитком емоційної зрілості студенти психологи проявляють підвищену здатність розуміти свої та чужі емоції, управляти ними та співпереживати іншим.

У групі студентів факультету комп'ютерних наук також виявлено сильні прямі кореляційні зв'язки між показниками емоційної зрілості та емоційного інтелекту, що підтверджує важливість цих навичок для успішної взаємодії та комунікації.

3. За результатами аналізу даних виявлено, що студенти факультету психології виявляють більшу особистісну зрілість порівняно зі студентами факультету комп'ютерних наук, особливо у показниках «Рефлексія емоцій», «Емпатія» та «Прийняття власних емоцій». Це означає, що вони мають більшу здатність усвідомлювати й розуміти свої емоції, співчувати та співпереживати, а також розуміти емоційний стан інших людей. Такі студенти виявляються більш адаптивними у взаємодії з іншими та в управлінні своїми емоціями.

Виявлено, що існують прямі кореляційні зв'язки між показниками емоційної зрілості та показниками емоційного інтелекту як у студентів факультету психології, так і у студентів факультету комп'ютерних наук. Це

свідчить про те, що зрілість особистості впливає на розвиток емоційного інтелекту, а також на здатність керувати і розуміти емоції інших.

Однак у студентів психологів спостерігається зворотні кореляційні зв'язки між показниками емоційної зрілості та деякими компонентами емоційності. Це може вказувати на те, що хоча вони мають вищий рівень емоційної зрілості, вони також можуть стикатися з певними труднощами у вираженні та управлінні своїми емоціями.

4. За результатами аналізу даних встановлені деякі особливості емоційності у студентів факультету психології та студентів факультету комп'ютерних наук. Зокрема, студенти факультету комп'ютерних наук проявляють більшу схильність до емоційного збудження порівняно зі студентами факультету психології. Вони більш схильні до емоційних подразників, але не схильні до емоційної лабільності. Це може свідчити про їхню здатність адаптуватися до стресових ситуацій та зберігати емоційну стабільність.

За шкалою «Тривалість емоцій» виявлено, що студенти факультету психології переживають емоції триваліше, ніж студенти факультету комп'ютерних наук. Це може вказувати на їхню більшу схильність до застрягання в негативних емоціях, але при цьому вони вміють з ними впоратися та контролювати свої емоційні стани. Однак, вони можуть зазнавати труднощі у швидкому відновленні після сильних емоцій.

Студенти факультету комп'ютерних наук та студенти факультету психології рівною мірою демонструють схильність до «Емоційної збудливості», що свідчить про їхню загальну емоційну реактивність. Обидві групи можуть бути успішними у різних сферах діяльності, але можуть також стикатися з труднощами у контролі власних емоцій у стресових ситуаціях.

Зворотні кореляційні зв'язки між показниками емоційної зрілості та показниками компонентів емоційності свідчить про те, що із підвищенням здатності людини усвідомлювати і розуміти свої емоції зменшується легкість і

швидкість виникнення різних емоційних переживань, а також тривалість їх прояву. Такі результати можуть вказувати на те, що розвиток емоційної зрілості сприяє покращенню контролю над емоціями та загальному емоційному благополуччю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Божок Н. О., Маляр О. І. Психологічна характеристика емоційності та фрустрації особистості. *Science of future: International scientific – practical conference of pedagogues and psychologists*. 2014. Р. 33 – 35.
2. Барко В. І., Остапович В. П., Олешко П. С. Україномовна адаптація опитувальника рівня і структури емоційного інтелекту з метою психологічного добору поліцейських. *Psychological journal*. 2019. Т.23, №3. С. 9 – 25.
3. Васильєва В. Г. Емоційна компетентність як фактор професійної компетентності у студентів – психологів. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. Т. 1, № 1. С. 26 – 28.
4. Войціх І. В. Емоційна компетентність майбутніх психологів як педагогічне явище. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. № 1(7). С. 54 – 58.
5. Гриньова Н. Формування емоційної компетентності здобувачів вищої освіти. *Сучасні тренінгові технології для розвитку особистості: еко – тренінг*, м. Умань, м. Київ, 25 квіт. 2023 р. м. Умань, 2023. С. 30 – 32.
6. Добровольська К. Д. Емоційна компетентність студентів – психологів. *Освіта і наука – 2023: зб. наук. прац. учасників звітної – наукової конференції студентів та аспірантів Факультету психології*. Київ. 2023. 338 с.
7. Єфіменко С. Психологічні особливості студентського віку. *Наукові записи. Серія: Педагогічні науки*. Вип. 103. С. 140 – 149.
8. Жданюк Л. О. Соціально – психологічні особливості студентського віку. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. Серія: «Соціальні та поведінкові науки»*. 2017. Вип. 4/5 (33/34). С. 28 – 40.
9. Журавльова Л. П., Шпак М. М. Емпатія як психологічний механізм розвитку міжособистісного емоційного інтелекту. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. Вип. 49.

10. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: навч. посіб. Київ: Либідь, 2007. 256 с.
11. Кордунова Н. О., Мілінчук В. І., Дмитріюк Н. С. Роль феномену емоційної компетентності студента як майбутнього фахівця. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. прац. Том 10 : Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія.* 2019. Вип. 33. С. 50 – 59.
12. Костів М. Т. Роль емоційного інтелекту у задоволеності роботою працівників ІТ – сфери: пояснювальна записка. Магістерська робота на здобуття кваліфікації магістра: 053. Львів, 2021. 74 с.
13. Кочарян О. С., Півень М. А. Емоційна зрілість особистості: дослідження феномену. *зб. наук. прац. Психологічні науки.* Т. 2, Вип. 9. С. 140 – 144.
14. Лазуренко О. О. Емоційність як особливий психологічний феномен і предмет сучасних досліджень. *Актуальні проблеми психології: Зб. наук. праць Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України.* 2013. Т. 6. С. 236 – 243.
15. Лазуренко О. О. До питання щодо розвитку поняття «емоційна компетентність» у психології. *Міжнародний науковий журнал Науковий огляд.* 2015. Т. 1. № 11.
16. Льошенко О. Емоційний інтелект та емоційна компетентність: проблеми співвідношення. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Психологія. Педагогіка. Соціальна робота.* 2010. С 49 – 52.
17. Матійків І. Емоційна компетентність як психологічний об'єкт виховання особистості майбутнього фахівця професії типу «людина – людина». *Педагогіка і психологія професійної освіти. Психологія.* 2013. № 2. С. 144 – 153.
18. Носенко Е. Емоційний інтелект як соціально значуща інтегративна властивість особистості. *Психологія і суспільство. Загальна психологія.* 2004. № 4. С. 95 – 109.

19. Півень М. А. Структурні особливості емоційної зрілості особистості : дис. ... д-ра. психол. наук: 19.00.01. Харків, 2016. 244 с.
20. Півень М. А. Формування структурних компонентів емоційної зрілості особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2018. Вип. 1. Том 1. С. 148 – 153.
21. Прикладна психодіагностика в національній гвардії України: метод. посіб. / О. С. Колесніченко та ін. Харків: НАНГУ, 2020. 388 с.
22. Стасюк М. М. Особливості емоційної сфери ІТ – спеціалістів. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2017. Т. 59, № 134. С. 82 – 86.
23. Шагар В. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.
24. Шнайдер О. В. Психологічні особливості емоційного вигорання працівників сфери інформаційних технологій. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія і педагогіка*. Вип. 26. 2014. С. 144 – 148.
25. Яворовська Л. М., Камишнікова Р. Ф., Поліванова О. Є., Яновська С. Г., Куделко С.М. Студентський вік – особливий етап у розвитку особистості. *Психологічні особливості студентського віку. На допомогу кураторам*. Вип. 3. Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Харків. 2013. – 88 с.
26. Ясточкіна І. А. Сутність та складові емоційної компетентності. *Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Серія: II*. С. 161 – 167.
27. Mayer J. D., Salovey P. The Intelligence of emotional intelligence. *Emotional intelligence*. 1993. V. 17. № 4. P. 433 – 442.
28. Grund J., Holst J. Emotional competence: The missing piece in school curricula? A systematic analysis in the German education system. *International Journal of Educational Research Open*. 2023. P. 1 – 9.

АНОТАЦІЯ

Пояркова П.О. Особливості складових емоційної компетентності студентів різних напрямів професійної підготовки : кваліфікаційна робота бакалавра/ П.О. Пояркова. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2024. – 43 с.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню взаємозв'язку емоційної компетентності у студентів різних напрямів професійної підготовки. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, а також містить 7 таблиць і список використаних джерел, який складається з 28 найменувань. У першому розділі представлений теоретичний аналіз предметів емоційної компетентності, емоційного інтелекту, емоційної зрілості та характеристик емоційності, обґрунтовано наявність потенційних зв'язків між феноменами та відмінностями їх прояву при врахуванні критерію різних професійних напрямів. У другому розділі наведено план дослідження, опис методик і вибірки, а також проаналізовано результати емпіричного дослідження. Вибірка налічує 60 осіб віком від 18 до 25 років.

Ключові слова: емоційна компетентність, емоційний інтелект, емоційна зрілість, характеристики емоційності, студентський вік.

ANNOTATION

Poyarkova P.O. Features of components of emotional competence of students of different direction of professional training: qualification work of the bachelor/ P.O. Poyarkova – Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University, 2024. – 43 p.

The qualification work is devoted to the research of interrelation of emotional competence in students of different directions of professional training. The work consists of an introduction, two chapters, conclusions, and also contains 7 tables and a list of used sources, which consist of 28 items. The first chapter presents a theoretical analysis of the subjects of emotional competence, emotional intelligence, emotional

maturity and characteristics of emotionality, substantiates the existence of potential links between the phenomena and differences in their manifestation when taking into account the criterion of different professional directions. The second chapter presents the research plan, description of the methods and samples, and also analyzes the results of the empirical study. The sample includes 60 people aged 18 to 25.

Key words: emotional competence, emotional intelligence, emotional maturity, characteristics of emotionality, student age.